

Reflectie op het onderzoek en ontwerp als duale aspecten van de afstudeerfase.

Janick van der Meiden
1522264

Master: Architecture
Leerstoel: Architecture & Dwelling
Afstudeerstudio: At Home in the City | Amsterdam
Mentorenteam: Birgit Jurgenhake
Paul Kuitenbrouwer
Ype Cuperus

Ontwerp-project: The Head of Java-island as new metropolitan peninsula.
Onderzoeks-producten: I Locatie-analyse i.s.m. Freek Jansen en Ilse van Rosmalen
II Landmark competitie studie
III Thema-onderzoek: Stedelijke en architectonische symbiose i.s.m. Freek Jansen

In de afstudeeropdracht voor de opleiding architectuur aan de Technische Universiteit Delft in de "Architecture & Dwelling" afstudeerstudio staat het wonen in een metropool centraal. Het onderzoek en ontwerp focust zich op de stad Amsterdam met specifiek drie locaties rond 't IJ. Deze locaties hebben gemeen dat zij alle te kampen hebben met zowel lokale als stedelijke vraagstukken. Zo ook de locatie van mijn afstudeerproject: Het hoofd van Java-eiland.

At Home in the City

Zoals de subtitel van de afstudeerstudio prononceert, is de uitdaging om een thuis te creëren voor een toekomstige bewoner van de stad Amsterdam. Aangezien de verstedelijking van de wereld exponentieel lijkt toe te nemen komen de huidige steden steeds meer onder druk te staan. Als resultaat zullen er steeds meer groot stedelijke programma's zoals een evenemententerrein, stadion, concerthall of manifestatie in de openbare ruimte midden in de steden gaan plaatsvinden. Zo ook de stad Amsterdam lijkt zich steeds meer te gaan ontwikkelen tot metropool en worden de huidige netwerken en functies in de binnenstad steeds meer belast tot soms zelfs kritieke niveaus.

Volledige scheiding van het woonprogramma, kantoren en andere stedelijke functies zoals in metropolen als Las Vegas in de Verenigde Staten en Seoul in Zuid-Korea is ontworpen creëert logischer wijs niet de levendige gelaagde stad die door vele, waaronder ikzelf, als de ideale stad wordt gezien. Juist menging van programma's is voor mij de essentie van de schoonheid van de stad. Voor mij is Amsterdam al een gelaagde en gemengde stad en is het erg belangrijk dat dit in de transitie naar metropool niet verloren gaat.

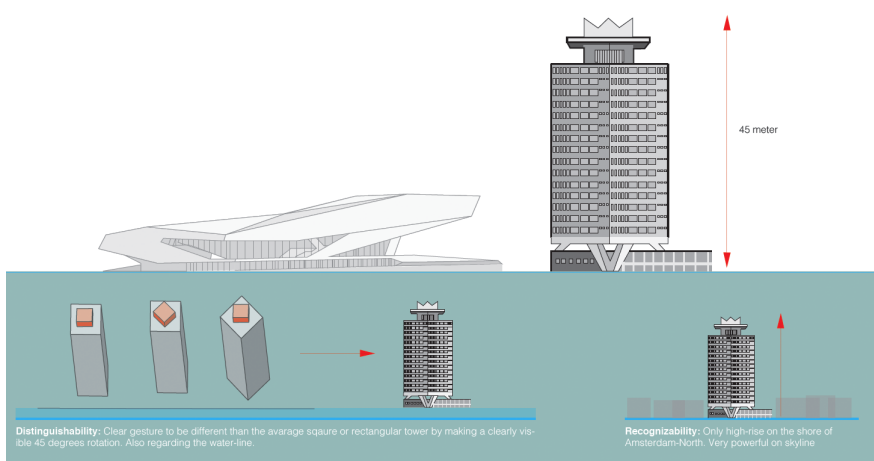
Maar Amsterdam zal in de toekomst niet ontkomen aan flinke toename van stedelijk programma en inwoners in het stadshart. De stad zal de woonvraag in de toekomst moeten gaan invullen met hoogbouw aan de randen van het centrum. De 'rand' waar het hoofd van Java-eiland zeker onderdeel van is, moet inplaats van enkel een uitvalsbasis voor woningbouw een volledige uitbreiding van het centrum worden. Qua woningaanbod, qua stedelijke netwerken en qua stedelijke functionaliteit.

Van maatschappelijke context naar een icoon voor woningbouw

Het hoofd van Java-eiland is momenteel nog onbebouwd en biedt de stad een kans om haar stadshart een waardevolle uitbreiding te geven. Echter heeft de gemeente Amsterdam enigszins andere ambities met het hoofd van Java. Het liefst ziet de gemeente een iconisch gebouw verrijzen waarmee zij hun stad kunnen promoten. Vermoedelijk denken zij op de laatste plaats aan een woningbouw project. Naar mijn mening is dit een verkeerde denkrichting van Amsterdam, maar ook andere gemeentebesturen.

Het oplossen van de enorme immigratie van mensen naar de steden is één van belangrijkste vraagstukken van deze eeuw. Steden moeten zich dus niet profileren met 'buitenaardse' concertgebouwen en musea maar juist met gebouwen die de basis van een stad vormen. Namelijk de woongebouwen.

Mijn visie voor het hoofd van Java is dan ook een hoogbouw project die een statement maakt voor het belang van de woningbouw in de moderne stad door een icoon voor de woningbouw te ontwerpen. Een onderzoek was dan ook vereist hoe ik de competitie kon aangaan met de bestaande iconen die zich al rond 't IJ bevinden. Ik was op zoek naar een kader of vormtaal voor het ontwerp die het gebouw onderscheidend maakt van de rest.

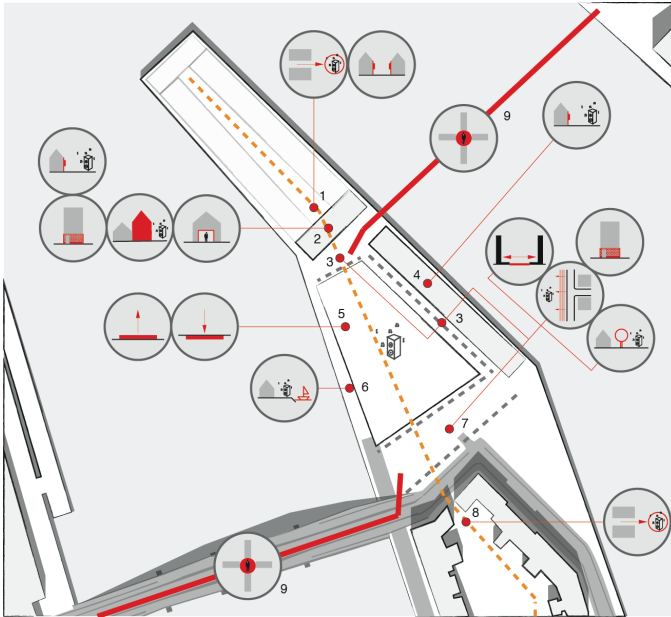
Het doel was allerm minst om te 'winnen', in hoeverre dat überhaupt mogelijk is. Maar meer om het gebouw een eigen onderscheidend karakter te geven dat hem herkenbaar en hopelijk iconisch maakt.

figuur 1: Voorbeeldpagina Landmark competitie studie: Toren Overhoeks

Wonen en een evenementen-terrein samenbrengen

Voor het gehele integrale ontwerp was vooral van belang hoe op het hoofd van Java-eiland het woningaanbod en stedelijk functionaliteit konden worden samengevoegd en in het stedelijke weefsel worden opgenomen. De stedelijke functionaliteit op Java-eiland bedraagt een groot concert terrein voor 15.000 man. Deze lijkt moeilijk te combineren met de toekomstige woonfunctie.

Het thema-onderzoek van Freek Jansen en ik focuste zich dan ook op hoe in bestaande projecten deze evenement-functie en woonfunctie gecombineerd waren. Onder de selectie vielen bijvoorbeeld het Museumplein in Amsterdam en 't Speelhuis in Helmond. We gingen op zoek naar zowel architectonische- als stedenbouwkundige, scheidende- en verbindende elementen. Daarnaast keken we ook naar de organisatie van het stadsdeel of gebouw tijdens een evenement. Een laatste belangrijke stap was de abstractie van deze ontwerpmiddelen om ze vervolgens te projecteren op het hoofd van Java. Op deze manier hoopten wij vroeg

Figuur 2 : Projectie van ontwerpmiddelen thema- onderzoek

in het ontwerp-proces 'tools' te hebben om de symbiose tussen de woningen en het evenementen-terrein te laten ontstaan. Oftewel, soms zal de ene functie belemmeringen ondervinden van de andere functie maar over het algemeen moeten de functies tot wederzijds voordeel worden gesitueerd.

Proces en conclusie

Terugkijkend op mijn proces hebben de twee hoofdonderzoeken op verschillende schaalniveaus invloed gehad. In de eerste fase van het ontwerp was ik gefocust op het masterplan voor de locatie. Tijdens dit ontwerp-traject waren we al gestart met het thema onderzoek. Aangezien we in dat onderzoek begonnen met het analyseren van de organisatie van de casus-projecten kreeg ik snel ontwerpmiddelen aangereikt om het masterplan te ontwerpen.

Na deze fase was er vooral behoefte aan een vormtaal voor het woongebouw. Het landmark onderzoek was hierin een uitkomst omdat ik in een kort tijdsbestek systematisch tot een vorm kon komen. Dit onderzoek is dan ook bepalend geweest voor de overgang van een orthogonale vierkante naar een radiale plectrum plattegrond. Naast wat duw en schaaftwerk is de vorm van de hoofdtoren onveranderd gebleven. De kleinere torens in het ontwerp zijn ook weer een afgeleide van deze basisgeometrie waardoor één vormtaal voor de drie torens is ontstaan.

Vervolgens in het proces is er weer een sprong terug gegaan naar een hoger schaalniveau omdat het thema-onderzoek inmiddels was afgerond. Dit onderzoek had grote vertraging opgelopen doordat er vele verbeteringen gedaan moesten worden na beoordeling door de docenten. Hierdoor zijn de ontwerpmiddelen pas op een heel laat stadium beschikbaar gekomen voor het ontwerp van het masterplan. Hoewel het onderzoek vele goed bruikbare oplossingen aanbood, kon ik helaas maar enkele integreren in mijn stedenbouwkundig ontwerp. Op architectonisch niveau kon er gelukkig meer gebruik worden gemaakt van het onderzoek. Zo is de plint van het gebouw volledig ontworpen met basisbeginselen uit de research. De kroon van de toren is daarna weer gesynchroniseerd met de plint. Ook het ontwerp van de woningplattegrond kent grondbeginselen in het thema-onderzoek. Zo zijn net zoals in de woningen rond het Museumplein in Amsterdam de meeste balkons op het evenementen-terrein gericht zodat de bewoners in hun eigen woning op de eerste rij zitten bij een manifestatie. Daardoor waren er wel weer ingrepen in de gevel nodig die de overlast al gevolgen van het geluid moest beperken tot een acceptabel niveau.

Concluderend kan ik stellen dat ik in het afstudeerproject een oplossing heb geboden voor het vraagstuk voor deze locatie. Het thema-onderzoek heeft misschien niet in directe zin maar vooral in een indirecte informatieve zin een grote bijdrage geleverd aan het ontwerp. Het analyseren van de casussen heeft vooral bijgedragen dat ik mij bewust werd van de impact van een groot evenement op de wijk en de stad. Het landmark onderzoek was vooral een erg praktisch onderzoek. Ik kan wel stellen dat de woontorens daadwerkelijk uniek zijn in de directe omgeving van 't IJ, misschien meer in zijn vorm dan in zijn gevel. Hoewel ook daar het landmark onderzoek zijn bijdrage heeft gehad. Of mijn ontwerp past in de bestaande visie van de gemeente Amsterdam zou ik niet weten maar met dit ontwerp heb ik wel voldaan aan mijn eigen visie voor de toekomst van de moderne 'metropool' stad en het belang van de woningbouw daarin.

Janick van der Meiden